

Ханты ясайд

www.khanty-yasang.ru

Основана 1 ноября 1957 года

ПЯТНИЦА

7 февраля 2014 года

№ 3 (3399)

Сергей Терёшкин пухал пыда

12-13

Там
номерайн
лүнтаты

4

Пенсия вухэт
йилуп ширн
сухуптаты
питлыйт

5

Мет яма рэт
ясайд тайты
няврэмят
олаңан

8-9

Ханты именян
сёма питум
вудаң хатлэл
постаснан

10

Рэт мёвл
хурасат
хура
хайншлэлдэ

16

Ханты алфавитин
йилуп пуквайт
хайншты олаңан
иньшасупсы

Югра мёвн вэлты наука вэрэйт тэты тынәң хайнхуяят!

Россия мёв луваттыйн учёной ёх наука емәңхэтл пыты Ёмвош округев дума депутататэвэлт ма нынәна вөн вүща яснёт китлум!

Арсыр емәңхэтдэйт күтн наука хатл, – щит мосты емәңхэтл. Учёной ёх – щит вера нумсэн па непекаң хуяят. Нын лерамтты па непека хайншты вэрэйт ел вэлупсэв пыты вөн унтас тэлдэты. Нын ёрлэнэн мүн сыр-сыр йилуп утэйт олаңан уша паватлув.

Нэмэслум, Югра мёвн вэлты учёной ёх ишити елды ям нумасн культураев лерамтты па наука ширн нумсэн непека хайншты питлэйт.

Хүвийс, хүв нөпэйт нынәна, уяца, пишёнца па амтаян вэлдаты, мирева ишити унтас тувман йилуп вэрэйт олаңан уша павтасы!

Ёмвош округ дума хот кэща хэ Б.С. ХОХРЯКОВ
Ханты ясайд тулмаштас Ирина САМСОНОВА

**Айкелдат ёккетты
ёх Ас хэлтэй
тылдэш 24-мит
хэтэлдн няврэмэйт
вэлупсы вэньльдтэй
не Татьяна Мо-
ховикова пила
вэйтантыйдсэт.
Лүв ай павтас, ху-
тысаты окру-
гевн ай ёх нүшайт
түнматдлыйт.**

Няврэмэйт вэлупсы вэньльдтэй

Тэндэл 720-кем хуят дүүведа непек хэншэйт па карткел хуват вэлупсыдал олёнэн пүтэртсэт. Уша павтас, хэскем процент непекэт посн ёхт щи мир вэрт түнматты лүв нётас. Ванкүтэл мэшэн пушхэт тайты ёх вэлтэй хот ёша павтты олёнэн пойклэйт. Мосты пурайн Т. Могохикова лыведа нётты пайтэй сута янхэл.

Итэх пурайн нэйтама эвет-пухэт ёнцилдэл ашиглал эвэлт хулт вүлдийт. Татьяна Дмитриевна ясэнэн, Юграйн шимл щимаш вэрвэлдэл, щисемьяята лүв няврэмэйт юхи мэтийн нётл. Тэх Ѣшон ай ёх яна хулт вүтэй мосл, лэлн рэтлалн ал шэкатсыйт. Тэндэл Т. Могохикова ёрн и хотян ёх эвэлт ай хуяйт ед вүсийт. Вантэ, лыв ёнцел мэшэн па сүт унтасн пөлънициая пунсы.

Тэм пүлдэлн Юграйн хэлумсоктэй шэкашты эвет па пухэт вэлтэй хот давалддай. Т. Могохикова нэмэслэл, айкемн лыв хулыева хотн мэдлийт. Лаварт вэл щи айлат ёха, хуйтат 2008-мит олвэнтэй кэртэн па вошэн кэща хотят унтасн хотаа ён йисэйт. Щитэт эвэлт тэндэл тэп 15 хуят Татьяна Дмитриевна эвэлт нётупсын тохижээ.

Реональда
СУРЕЙСКАЯ

Вэнт шушет па щира хэншлэйт

**Григорий Ледков лупас, тэм ванэн шуши
мирэт вэлтэй вут (вэнт) кэртэт, мүвэт олёнэн
ийлдуп поступсы хэншты питлэй.**

Мэнүм одн ван хэтлуп тылдэш 30-митн Россия мүв президент Владимир Путин «О внесении изменений в Федеральный закон «Об особо охраняемых природных территориях» и отдельные законодательные акты» нэмпий поступсыя ёш посн пунас.

Сырыя 1995-мит одн вьюм поступсы хуват вут мүвэт, кэртэт заповедникэт иты мэт яма давлум мүвэта вэсэйт.

2008-мит одн Госдумайн тэм поступсы тэп олёнэмит дүнгчупсыйн вүсэй, щита итэх вэрт вэвтэй хэншман вэсэйт. Вантэ, щита хэншман, вут кэртэт

мэт яма давлум мүвэт иты тайты ён питлэйт. Щит щимаш тэхэтэн вэлтэй шуши мирэт пайтэй вэн шэка питл. Щирин ин Дальний Восток, Сибирь па Увас мүвэт шуши мирэт Ассоциация ёх па Госдумайн арсыр мирэт вэрт хуват комитетэх пила инумэн вут мүвэт олёнэн поступсы туңцираца хэншты питлэйт.

**Хэнты ясана тулмащтас
Людмила СПИРЯКОВА**

Муйсэр ийлдуп вэрт Увас шуши мирэт күтн тывсэйт

**Россия мүв увас шуши мирэт Ассоциа-
ция кэща лэнкар хэ Павел Суляндзига айкел
павтас, муй щирин мэнүм одн шуши мирэт
вэсэйт, муйсэр ийлдуп вэрт тывсэйт.**

Тэндэл Пулдэвэйт вошн Увас мирэт вэн мирхот мэнэц, ийлдуп кэщая Григорий Ледков пирисы.

Ямал мүвн кэщайт ванкүтэл шуши мирэт пила вэйтантыйдты питсэйт, щита арсыр нүшайт олёнэн пүтэртэйт. Питы вуй вүтэй кэщайт иса ийлдуп вэрт олёнэн айкелтэйт. Тэм одн «Газ-

пром» кэщайт увас мирэт департамент ёха партсэт емэн тэхэт олёнэн уша вэртэй, щи тумпийн муй щирин щита вэлтэй мосл. Ямал мүв губернатор хэдэг Дмитрий Кобылкин кашэн тылдэш шуши ёх пила вэйтантыйд па войхүл велпэслэйт, вүлдэ ташлавалтэй ёх хуща янхэл.

Ненецкой округ хуща

губернатор ики шуши мир вэрт хуват рэпитеты пайтэй лэнкар хэ павтас, щит юрн ики Юрий Хатанзейский, дүүведа шуши мир вэрт эхтэйн нэйтэл.

Щи тумпийн Чукотка мүв губернатор хэ Роман Копин Чукотка мүв шуши мирэт Ассоциация кэща не Анна Оттке Совет Федерации рэпитеты павтсэлэ.

**Хэнты ясана
тулмащтас
Людмила ШУЛЬГИНА**

Вэлтэй тэхэт олёнэн айкел тэс

**Ас хэлтэй тылдэш 22-мит хэтэлдн Ёмвош пра-
вительства кэщайт ияха айтэйдсэт па
хэннэхэвэлтэй-холтэй тэхэт систама тайты
шират олёнэн айкел вэрсэйт.**

Ияха юхтум ёх едпийн Югра мүв кэща не Ната-
лья Комарова ясэн тэс:

— Кашэн ай кэртэн муй вэн вошэн вэлтэй хуяят дэнхэл, дэлн лүв вэлтэй-холтэй тэхед иса систама па хурамаа ат вэс. Мүн тэмхэлт щи вэр олёнэн тэм мирхотн пүтремэйтэй питлүв па түнцираца уша павтлүв, хутыса арсыр нэнхэл панампэрэйдтэй тэхэт вэлтэй вошлдүв пүнэлэн айтлүв. Щитэт хувашаа тэты ширит итэх пурайн иса антайдлүв. Тэм од мэр, ма ширэмэн,

ши вэр шенк яма мэнэц. Вантэ, округгэлуватн 309 нампэр айтэйт тэхэй мүн ямсыева дэштэйсүв па систама вэрсэүв. Юхи хэшүүм одэтн Ёмвош округтэй арсыр воштэй па райондтэй дэлэн нэмасяя закон щирин рахты нампэр айтэйт дэштэйтэй пиньшэйсүв. Хэн кэрт муй вош пүнэлэн аршак сыр-сыр нампэр акумл, щит рэпитеты ёх, рүү ширин индивидуальной предпринимателят, машинийн щи нампры пайт нэмасяя дэштэйтум

тэхета тэлдэлд па мүва ил доттэлдэл. Тэп щимаш рэпитета тэмийн дэваса хуяйтэй ён катлэслэйт. Тэмхэтд мүнчэвэя ямсыева нэмэстэй мосл, мэта тэхэй эвэлт мосты арат вух лыведа сухуптэйтэй пайт муштэйтэй рахл, дэлн щи ёх елдэй ишити вешката нампэр ат айтэйт.

Ювалаан Ёмвош округ кэща Н. Комарова лупас, Югра мүв луватн вэлтэй кэщайта кашэн тэхийн мосл түнцираца па систама лыв мүвлэй-инкдэл тайтэй па шавиты, дэлн ар нампэр па ал ажмас!

Владимир
ЕНОВ

Пәкәрн түт ёсупсы хәрәтты тәхи пүншлы

Интернет эвалт вўйом хурнён

Югра губернатор Наталья Комарова Сүмәтвош районда яңхмадн Пәкәрн кәртәң мир пила вәйтәнтыләс. Щата лўв шиваласлә, хуты щата па Устрём хуши атл-хәтл нуви түт ўн дәл. «2015-мит одн Устрём па Пәкәр вәнты 51-кәм километра арат карты пўн тадты нумәс вәл. Нуви түт Сүмәтвош эвәлт йити питл», – ай павтас губернатор не. Эхат Н. Комарова яньшты йинц оләңян путәртәс. Лўв лупас, кәртәң мир па кәщайт ияха ат нәмәсләт, муй вәрты, дәлн щата сыйстам йинц ат вәс.

Шит тухәлпи ел-юхи яңхты нохәл оләңян путәр мәнәс. Тәлн Сүмәтвош вәнты каашәнлапәти пүш түтәң әхәл яңхәл. «Тәм лапәти вүш эвәлт кәт пүш яңхты питл», – лупас Н. Комарова. Щадта щиты вәрты нумәс вәл, дәлн лўнән Сүмәтвош эвәлт

Тәка мәнты саҳат түтәң хоп Пәкәр калтаңан иши вүты ат хойдяс. «Түтәң хоптыв хойдяты ки питл, намн щит давәлтты тәхи омәстымуй понтонләтты мосл», – нәмәсл мүеввекәща не. Губернатор ясәнән, щит тумпи кәрт хуши мәшән ёх тәтъялты

тухдәң хоп ил латты тәхи вәрлы.

Наталья Комарова нәмәсл, Пәкәрн түт ёсупсы хәрәтты тәхи пүншты мосл. «Па пүш нын хущана противопожарной тәхи вәрлы, щата хәт хуят рәпитетти питл. Интум вет хәннешә

түт хәрәтты вәнләтәсийт, дывед щи рәпата вүты мосл», – лупас кәща ими.

Ши вәрәт одәнән путәртмел тухадли, кәртәң мир пойксат, ләлн губернатор не вонышумут па хўл тыныты тәхи пүншты ат нётас. Нумәс павәтсы, хутытыләш мәр и пүш лапка юхтыйләти питл, щата хәннешәйт мосты пурмәсат дәтты питләт па нохәр сәм, туләх, вонышумут, хўл щив тыныләт.

**Айкеләт ара китты тәхи непек тулмаشتас
Реональда ОЛЬЗИНА**

Хот вәрәт оләңян путәртсат

Ёмвошн Югра мүв Общественной палата ёх мирхот вәрсат. Ияха ёкташум кәщайт путәртсат, муй щирн юхи хашум пурайн вәлты хотят хуятата мәлдайт.

Ши оләңян округев Дума вәлты хотят мәты вәр лерәмтты кәща хә Александр Сирук айкел тәс. Лўвтәмиты путәртәс:

– Мүн Ёмвош округевн вәлты хотят мәты пәта тәмхәтл арсыр поступсэт закон щирн тайлув. Хәннешүятт хот ләтты пурайн субсидия вухатвүты вәритдат. Ши вәр тум-

пийн, тынды-пелди хот омәсты тәхи холумтты ширатэлт хоттел хуятата па вәл. Накопительной ипотека щирн тәм күтн вәлты хот муштаты иши рахл. Нүшай вәлты ёх жилищно-коммунальной вухат субсидия түттән пәта муниципальной кәща хотят эвәлт мәлдайт. Тәмхәтл щимәш хуятата лўнәтсләт: вудан даля

яңхум, рәпата щирн ветеранаювумхәннешүятт, лавәртәң мәштәйттән ёх па семьяйт, хута щи хуятат вәлдләт. Ши тумпийн округевн вәлты ёхлув субсидия вухатн мәлдайт, хәнлыв па тәхия касалдләт муй па ай көртдал лап тәхәрсийт па щата елды вәлты щир иса ўнтәм. Нүшай вәлты ёх жилищно-коммунальной вухат субсидия түттән пәта муниципальной кәща хотят эвәлт нётупсы вохты па вәритдат.

Юхи хашум ясәтн

Александр Сирук лупас, долевое строительство щирн вух сухуптум хуятат, мәта ёх хотятн ўн мәсыйт, вәритдат закон щирн округев Правительства унтасн щи вухдал юхлы кәншты. Тәмхәтл Югра мүеввекәща хотят вәра ар нумәс па ўр пунләт, дәлн мүн хущева аршак ийлуп хот ат омәссы па хәннешүятлув хотаңа ат иисат.

Владимир НОСКИН

Няврэмэн ненцт вух нух ёнмал

2014-мит одн Ас халты тылдщ одацмит хатадн Россия мүвн материнской капитал немуп вух аршака вэрсы. Тамхатд щит 429408,5 шойт вух араттая вэлд. Ёмвош округн - 67849 арат вухан непек няврэмэн ненцта масть.

2007-мит од вүш эвэлт федеральной поступсы рүвн 67849-кем югорской семья вухан непекн масть. 2013-мит одн Югра Пенсионной тэхи 11636 щимац непек мац. Щит унтасн 24 мултас щурас хотац ёх ям хотац вэлты питцэт. Щи мир эвэлт 21 мултас щурас семья вухдал хот дэттия тэруптасэт. Щи вера лапт ард мултас шойт мэнэц. Щиттухалпи 3630 хотац ёх союмная вүты вухат такды хотац дэтсат муй инвэлтихоглац ийлдлэцэт. Пенсионной тэхи щи вера миллиардкем шойт вух мац.

1673-кем семья материнской капитал вухат няврэмдэлвэндтэй паты сухуптасэт. Пенсионной хот щи вера 59 миллион шойт арат мийляс. 68-кем не рутыштэй вухдал вэна ийти тэхия щитдлэл пунсэт.

Тэндэл федэральной поступсын хэншсы, хулта

материнской капитал вухат майтэй рахл. Щи поин вухат хот омайтэй муй щитдэттия тэруптэйт, хэн ненцт договор непек хэншдэт:

1) кредитной хотац пила («О банках и банковской деятельности» немуп федеральной поступсы унтасн);

2) микрофинансовой немуп тэхи пила («О микрофинансовой деятельности и микрофинансовых организациях» немуп федеральной поступсы унтасн);

3) кредитной потребительской кооператив пила («О кредитной кооперации» немуп поступсы унтасн);

4) па тэхи пила, хулта материнской капитал вухат мийдяты рахл па щитдт ипотека хота сухуптэйт. Щиты вэрты паты ипотека тэхи пила хэншум непек щив масть мосл.

Юграйн вэлты Пенсионной хот ёх ай павтсэт, неш 2014-мит одн Россиян рутыштэй вухат мийдяты вэр па щира ийлд. Рэпата пенсияйт тэм одн кэт пүш нух алумыйт.

Пенсионной вэрт

Мэт сырьи тэндуп тэлдщ одацмит хатадн - 2013-мит одн тынэт вэна ёнмум араттыйн, вэн кер тэлдщ одацмит хатадн - тэндэл Пенсионной фонд вухат аршака ювмел паты. Сыры иты вэйтдор тэлдщн рутыштэй вух, социальной пенсия па федеральной льготникат вухиндексациян верлы. Щит рүвн рутыштэй вух 8,1 процент араттая нух ёнмал, социальной вух - 17,6 процента вэна ийл.

Няврэмэн ненцт вух Ас халты тэлдщ вүш эвэлт 429408,5 шойт араттая ийл. Россия Пенсионной тэхи 2014-мит одн щи вера 300 мултас миллиард шойт вух тэруптэй.

Рутыштэй вухат паты мийдяты сухуптасэт вэлтэйт 22 процент вүшн хэшл. Щит холумтты паты од мэр 624-кем щурас шойт арат тэлдщ вух вүты мосл. Хуйтат лыв сэтгээдэл рэпитдэйт (адвокатт, нотариусыт, ёшвой тайты па па мир), лыв шимлэж сухуптасэт вух сухуптасэт питдэйт.

1967-мит одн па щи юпийн сэма питум ёха рутыштэй вух сопасдаты паты 2014-2015-мит однан нэмэстэй мосл: хэт процент хайты муй вухат худьеева страховой вэра масть. Рутыштэй вух ёккэти ки ён лэнхадэт, щи пурайн Пенсионной фонд 16-кем процент вухат страховой вэра мийдяты питл. Щалта интум щи ёха пириты мосл, управляющей компания (УК) муй Негосударственной пенсионной фонда (НПФ) рутыштэй вухдал пунты питдэйт.

2014-мит одн Пенсионной хот накопление немуп вух сухуптасэт питл. Щитэти вүты паты рутыштэй мира щи хота янхты мосл. Хуйтат вухдал НПФ хотн шавиман тайлдэй, щив ат лунтыйлдэй. 2013-мит одн хэннэхэйт 2-12 щурас арат страховой вух ки сухуптасэт, лыв Ас халты тэлдщ вүш эвэлт вэн кер тэлдщ вэнты софинансиование немуп вухн масть.

Вухат ийлуп щирн сухуптасэт питдэйт

2012-мит одн Россия президент пенсияйт одацмит поступсы ёслас. Щи юпийн арсыр непект хэншсийт, лэлн щи вэр ийлуп щирн дэштэйт.

Округев Пенсионной фонд кэша не Татьяна Зайцева Ас халты тэлдщн айкел ёккэти мира путартас, хутасаты 2015-мит од вүш эвэлт рутыштэй вухат нухлүнэтти па сухуптасэт пиньшлэйт. Хуйтат тэм пүрэж щи вух вүлтэй, щи мир иши аратн елды масть питдэйт. 1967-мит одн па щи юпийн сэма питум хэннэхэйт ийлуп щирн вухн мийдяты питдэйт. Рэпата хотац рэпачнекдэл паты од мэр страховой немуп вух

рэпитдэйт, лывай тэхтийн сухуптэйт. Щалта 55-60 (мүн мүвөвн 50-55) одн ийти юпийн хэннэхэйт веттэйл мэрэлдэй рэпитти ки питдэйт, лыв рутыштэй вухел 1,5 араттая вэн ёнмуд. Щирн, хуйтат ям арат вух вүты дэнхадэт, лывела хувьшак рэпитти мосл. Щи тухалпи Т. Зайцева ай павтас, армийн служитти ёх кашац од 1,8 арат балн мийдяты питдэйт. И няврэмэн пила юдн омайтэй ненцт иши араттыйн масть. Кимит эви-пух тэйюм ненцт 3,6 арат сухуптэйт, хэлдмит па наядмит пушац пила омайтэй имет кашац од 5,4 балл холумтдэйт.

Интум итэх хуятац рутыштэй маин мел юпийн рэпитдэйт. Т. Зайцева лупас, күш лыв хулна рэпитдэйт патылдэй вухн сухуптэйт, иши-па елды рутыштэй вухн вүты питдэйт. Кашац од вэйтдор тэлдщн щи мир страховой немуп вухн сухуптэйт. 2015-митод вүш эвэлт 18-кем щурас шойт арат тэлдщ вух вүты ёх сырьи араттыйн мийдяты питдэйт. Хуйтат щиткинчи артылдэй вух ёша павтлдэйт, щитат шимлэж страховой вухн сухуптэйт.

**Айкелэт хэншас
Реональда ОЛЬЗИНА**

Мөт ям рәт ясәң тайты пух

**Касум кәртәң ўшколайын 9-мит классан
вәнлтыйлты пух Денис Ерныхов рәт
ясәңдән па Увас мир литература хүват
олимпиадаин нух питәс, щит тәм ванан Ас
хәлтү тылдаш 17-митн Ёмвошн мәнәс.**

Денис Ерныхов

Тәм олн кәсупсы хәнты мир олән учёный хә Н.И. Терёшкин 100 ода йиты пәты юкантсы.

IХ - мит кәсупсы я 9 - 11 - мит классатын вәнлтыйлты 17 нявшем Кондинской, Нижневартовской, Нувисәнхум, Мастар, Сүмәтвош, Сәрханл районатын эвәлт юхтыйлдсät.

Вәнлтыйты вәрәт тәты департаментән шуши нявшемт вәнлтыйты вәр вантман тайты тәхия кәща Ирина Лисютина вўша вәрман лупәс, тәм ол вўш эвәлт 1, 2, 3 тәхия питум нявшемтә 5, 4 па 3 щурас шойт мойлупсы вух мәлды.

Филологической наукаит доктор не **Валентина Соловар** тәса рәт ясәң оләңдан лупәс: «Рәт ясәң - щитташ, щит аңки ясәң, щит мәрәх өнүмтү оләңдан ясәң, щит тор сапл, щитюхан мүви, щит вўлди хәхәлтү сый, щит пант-әш, щит тәп нын вәлупсан, щит пәты рәт ясәң давәлман тайты!»

Округ дума депутат **Надежда Алексеева** ищи шуши миратт Ассамблея депутатат эвәлт ям ясәңт путәртәс. Лўв ясңал ширн, тәм кәсупсы - щит округев пәты вән вәр, шуши мират ясәңт давәлт пәты округ депутатат мосты поступсәт ләщәтләт.

Кәсупсы пурайн хәнты ясәңца вәнлтыйты ёх пида путәртсум, щит Русскинскай ўшкола вәнлтыйты не Татьяна Андреевна Сайнакова, Угутской ўшкола вәнлтыйты не Полина Ивановна Нюгломкина па Варьёганской ўшколайы рәпитеттне Роза Гордеевна Казамкина. Лыв тыштуман лупсат, юхи хашум оләтн рәт ясәң па Увас миратт литература уроката дапатт мәр шимд

щос мәлды. Угуташколайы дапатт мәр 18 щос мәлды, Русскинскай ўшколайы тәп-тәп 2-3 щос, Р.Г. Казамкина ястас, рәт ясәң урок пурайн итулдиц Увас мир литература урок тәты мосл, щит вер хән? Мосл ястайты, округев пәты тайхет киньши Сәрханл районан нявшемт яма хәнты ясәң тайдат.

Вәнлтыйты вәр тәты институт хуша рәпитеттне не **Майя Макарова** ясәңт ширн, тәм ол вўш эвәлт рәт ясәң па литература тухалпи этнокультурология хүват ищи задания питл. Ши тумпийн тәса хәлдәнтты, уша вәрты па стихатхурамаңа лўнгатты кәсупсэт. Тәм олн Шәншвош кәртәң ўшкола эвәлт хәнты па вухаль ясәңдән вәты нявшемт кәсты юхатсат. Катра пурайн тәм ўшколайы мет ям рәт ясәңдән урокат ләщәтман вәсат.

Заданияйт вәрты пәты нял щос мәсси. Арталаты ёх ясәңт ширн, щи арат щос мәр иса нявшемт заданияйт вәрсат.

Кәсупсы юпийн нявшемт пида еша путәртсум. Рускинскай кәртәң 9-мит классан вәнлтыйлты эви **Надя Комтина** лупәс, хуты грамматика хүват еша давәлтшак задание вәс, Варьёган кәртәң 11-мит классан вәнлтыйлты пуха **Сергей Тылчина** еша

лавәртшак путәр хәншты вәс, тест - кеншак. Касум ўшколайы 11-мит классан вәнлтыйлты эви **Рита Пяк** нартамлы нәмәсәс, хуты путәр хәншты пәты кәм ўн тәрмал, тәп мосты пурайн ям путәр хәншас па кимит тәхия питәс.

Хәнты ясәң арталаты ёх күтн кәща не Валентина Соловар лупәс, тәм олн нявшемт яма кәсупсыя ләщәтлыйлдсат.

Ма нух питум пух **Денис Ерныхов** пида путәртсум, лўв щиты лупәс:

- *Тәм кәсупсыя мүнәс Софья Максимовна Касина ләщәтсәс. Сырыя лупсы, хәнты мир учёный хә Н.И. Терёшкин оләңдан кәсупсы питл. Грамматика хүват еша давәлтшак хәншты вәс, литература хүват кеншак, ма Увас мират писателят киникайт дүңгатты мосман тайдум.*

Вухаль ясәң хүват Михаил Ромбандеев оләңмит тәхия питәс, лўв Саранпауль кәртәң ўшколайы 11-мит классан вәнлтыйл, тәм кәсупсыин хәлмит пүш кәсл.

Юводаңан нявшемт пәты хәнты мир учёный хә Н.И. Терёшкин етнхот дәшәтман вәс, щи юпийн лыв Югорской государственной университета яңхсат.

Людмила СПИРЯКОВА

Конгресс оләңән путартаң

Ас потты тылдай 27-мит хәтлә вүш эвәлт па 30-мит хәтлә вәнта Пулдават воши
Ямал мүйн финно-угорской писателят ияха вәйтантыйләсät. Муй щирн тäm финно-угорской писателят вулаң мирхот ләштäса, щи оләңән Ямал округ Мүйтөл мират рәпатаит түңмatty департамент кәща ләңкäр хә Сергей Урамаев айкел тәс.

Лўв тәмиты путартаң:

— Тämäň финно-угорской поэтат па писателят вәйтантупсыя мүн хущева рәпитетты хәннекүяттә тәнәл ол вүш эвәлт түңцирәна па яма ләштäйләтти пиньшасät. Сырыя нәмäссүв, хуты тäm Конгресс иши күрүмн тәнәл сүстtäta, Пулдават воши, пүншләв па лўв сорамәнäл. Хәнпаямсыева кашäң вәр арталаты па ванты питсүв, щит ушан-сащän юхатсыюв, хуты тäm дуват вән мирхот сорайн вәрты ишипа ѣн веритлүв. Щит пäta тälän ол мär кашäң ай мүй вәншäk вәр, немудлы

хулта ѣн тәрмалуман, айн-айн вәрсүв. Вантэ, Россия мүв эвәлт юхатты хуялтлув тумпийн, тыв па хон пелäк финно-угорской мират па йисät па айлат ёха хәншты киникайт оләңән сыр-сыр хурасаң айкелат тата вәрсät. Юврая па вевтама мättty вәр ки ләштäcüv, щит ясäнäн муй вешккат путаран хән нәмäлмättы елды питлүв күш мүн Россия эвәлт ёктäшум мойн хуялтлувн, күш па хон пелäк финно-угрятн. Щи пäta департаменттан рәпитетты ёхлув шенк яма тäm вулаң мирхота кашäң рәпата вәрсät, ләлн писа-

телят мултты нүша вәр ал вантсäт.

— Муй арат хәннечә тäm финно-угорской мират вәйтантупсыйн вәс?

— Араттөлн тämäň вулаң мирхота сырыя 75 хуты арсыр тахет эвәлт юхатты кашашас. Па хон пелäк эвәлт хәншänyшум ёх хуялтеватата вәсät. Тәп Россия мүвев атэлт тахет эвәлт, Мордовия, Карелия па па мүвät эвәлт итэх хуялт иса тыв ѣн па юхтылдас. Ма щиремäн, тäm вәйтантупсыя янхты кем ѣн ходумтсäт муй па тывелт-тухедт мäntы ёшел сухуптäты вух ѣн тайсät. Щит пäta Мүйтөл мират финно-угорской поэтат па писателят конгресса 65 хәннечә тәп юхтылдас. Мүн хущева рәпитетты ёхлув щи арат хуялт ишилти тäрмäc. Киникайт хәншты хуялт түтн тämäň вән вәйтантупсы Пулдават воши мет оләң пүш мäñäc. Тата тäm хәтлätт мär финно-угорской литературайт Ассоциация йилуп кәща хә писателят пирисät. Сырыя щи тахи президент хәя Арво Валтон Эстония эвәлт вәс. Ин па пирисупсэт вәрум юпийн Янош Пустай Венгрия мүв Сомбатхей воши эвәлт щив питäc.

— Сергей Рафаилович, муйсäр вәрт оләңән арсыр финно-угорской мүв писателят тäm вулаң

С.Р. Урамаев

мирхотан путремäсät?

— Тäm мирхотан арсыр хон пелäк эвәлт ияха юхтум финно-угорской писателят сыр-сыр айкелат вәрсät, муй щирн тäm йисин ай нявремäт пäta йилуп киникайт хәншты. Дәлн щи непекätäшколая янхты пухätn па эветн сämäңа ат лўңатсäйт па щитат хүват елды лыв вәлтү-холты ат вәнлтäсäйт. Мирхот пурайн арсыр писателят и нумäc вәрсät: айлат ёхлув пäta нәмасыя электронной киника лўңатты тахи ләштäты мосл, дәлн нявремäт мосты пурайн щäлтә йилпа хәншум непекät ёша ат павätsäit. Щи тумпийн лыв Россия Министерства образования кәшсана непек хәншты ләңхалат, дәлн тäm вүш эвәлт рәт ясäн вәнлтäты пäta айшäk классата янхты нявремäт ашколалит аршäk щос ат мäla. Щимäш вулаң вәр, вантэ, тәп щи тахийн вәрты мосл, хута аршäk шуши мир вәл.

— Нәң щиренäн, тämäň Мүйтөл финно-угорской мир писателят вәйтантупсэт мослдат муй ѣнтэ?

— Ма нәмäстемäн, мослдат щи. Тämäň вулаң вәйтантупсэт пурайн финно-угорской арсыр хон пелäк хуялт дыв күтөлн нётупсэтвәрлätтапа елды ишилти яма вәлтүхолты питлät.

Н.А. Обрезкова па П.Р. Черкашин коллеж кәща хә пила

Финно-угорской писателят Ямальской колледж хуши

Владимир ЕНОВ

Василий па Агафья Вьюткиннан
наврэмнәләл пида

Александр па Татьяна Вьюткиннан ай
пурайнвәнт шушийн

Вүләт давәлман ар ол мәр вәсät

Мәнум одн ма Сүмәтвош район Щекурья кәртән вухаль хоттөл ёк хүщи мойца яңхсум. Щит Василий Николаевич па Агафья Алексеевна Вьюткиннан. Диң пилдана вәлупсәл оләңән путәртсум.

Василий Николаевич 1951-мит одн Сүмәтвош район Ломбовож кәртән сәма питäс. Ащел Николай Васильевич Вьюткин 81 ол вәнты вәс па рәпитäс. Ёңкел Агафья Кирилловна Вьюткина ин вәнты Василий пухал пида Щекурья кәртән вәл. Тәм одн тәнлуп тылдящ 18-митн дүв 85 ода йил. Диң нял эви па хәлум пух енмәлтсәнән: Василий, Матрена, Георгий, Валентина, Галина, Нина па Сергей. Кәт пухие ўнтәма йиснән. И эвән Башкирия мүүн вәл, хәлум эви икия мәнсәт па Саранпаулян вәлты хাযссат.

Нина Николаевна Загайнова (Вьюткина) Саранпауль вошн икел пида вой-хүл велпәслуман, воңыщумутат па па енумты утат ёкәтман вәлдәңән. Эмаш, хүты тәм вухаль ими пушкан тайл, па вой велпәслуман пушкан эвәлтјама есәлтү хош.

Галина Николаевна Ларионова (Вьюткина) интәм Саранпаульской культуры хотин киникайт лүнәтты хот йитн кәшяя вәл. Сырыя дүв ар ол мәр сувенирят па миләт

ёнтäсты хотн рәпитäс. 2003-мит одн Тюмень вошн культура па искусства академия заочноя вәнлтыйдты питäс, щит етшуптäс. Ин 14 ол мәр культура хотн щи рәпитл.

Василий – щит мет вән пухал семьяедн вәл. Дүв 1969-мит одн ўшкала юпийн ащел пида колхозн вой велты хуята рәпитты питäс. 1970-мит ол вүшэвәлт Василий Николаевич Саранпаульской совхоз хүчи вүләтты хуята рәпитäс. Хәлумъян хәлум од мәр щиты вүләт таштән пиркатира вәс. Щата рәпитмән ими вәрас, щит Агафья Алексеевна Вьюткина. Дүв вүләт ташн 28 ол мәр юрн хотн рәпитты нәңа вәс. Диң щата рәпитман хәлум наврэм енмәлтсәнән: Алексей, Александр па Татьяна. «Мүң лапаттимит пиркатайн рәпитсүв, ма пиркатира вәсум. Шурас нивәлсot мултас вүләт дәвәлсүв. Кашаң ол Ас потты тылдящн вүләт хурсүв. Наврэмдам иса юрн хотн енумсәт. Вәнлтыйдты пурайн дыв Саранпауля мәнсәт, интернатн вәсät

Василий Вьюткин Алексей вән пухайд пида

па вәнлтыйлсäт», – лупаc Василий Николаевич.

Кәтхүщъян ол юхлы Василий Николаевич па Агафья Алексеевна пәта рүтъштән пураяйис. Наврэмдәл иса вәна енумсәт, имеңа-икенә йиссәт. Алексей вән пухан Саранпауль вошн имел пида вәл. Александр Вьюткин Ёмвошн «Луима сэрипос» вухаль мир газетайн рәпитл, иши ими тәс. Татьяна эвән икел пида вәнт шушийн вүләт дәвәлман яңхләңән.

Интәм Вьюткиннан юдн мисәт тайләнән. Щит пәты кашаң лүнән турн вәрләт, наврэмдәл иши

дывела щи вәрн нётләт. Хүл велпәсләләт, воңышумут, туләх ёкәтләт. Вүләдал интәм эвәнән па венәнән дәвәлльйт. Наврэмдән вәнт шушийн енумсәт, щит пәты рәт вухаль ясәнән тәса путәртләт. Кашаң ол дүн пурайн Саша пухан имел пида рәт кәртәла юхтыйлдән, мулты вәрн иса нётләңән.

Агафья Кирилловна Вьюткина ешавәл 85 ода йил. Ма дүвела па иса рәт ёхдала ям вүща ясән китлум. Тәлаңа, уяңа-пишана ар ол мәр ат вәлләт.

Надежда НОВЬЮХОВА

Рэт мирэл пэты сэмэл пелки вэл

Тэндүүлүүт түүдэшн Альбина Матвеевна Фирсова (Туполова) веңккат хэнты нөенце 65 ода йил. Дүв Нуви санхум районан Поднавайт кэртэн вэл.

Тэм имие вэлүүсэл ар нүүвэн, дүв айдат вүш эвэлт иса савра-авара ёрэл па нумсал елды пунман вэл. Альбина семьяедн мэт ай няврэма вэс, ашиедн шенк мосман, пуньхиман тэйсү.

Ашкола ешшуптумал юпийн елды вэнлтыйлты нумас тэйс. Щи пурайн, 1967-мит одн, няврэмт Емвош киньща лэваса ел вэнлтыйлты ёнт яхсэйт. Дүв па «Путь к коммунизму» газета эвэлт уша вэрэс Миасс вошин (щит Челябинск пүнчлэн) мүүв илпи таш артаады па кэншты хуята вэнлтыйлты щир вэл. Щи непек пулыел хания щепн тайсэлдэ. Щадта щи хуват мүүв щи лэлумтэс. Тэпэлд вөш вэнты Гая Юхлимова лэйцал пила мэнэс. Гаяйл щадта ай леккар нөнца вэнлтыйлты вүянтэс.

Альбина экзамендал яма мэслэ, и од вэнлтыйлдэс, ёнкиел кашаана йис. Юлн ёнкеэл пүнчлэн вэлты нумас вэрэс, вухсарэл тэйты тэхия рэпатаа вүянтэс. Ёнкеэл холдуула питман эвэл елды вэнлтыйлты партсэлдэ, Битя пухиел юхи вохас.

Альбина кэт түлэш

мар күш юхи хашаас, яма вэнлтыйлмал пэты юхды вүсы, щиты щи непекаң нөнца йис.

Рэпитеты Новокузнецк вошин питэс, семьяяца йис. Одён отпускаял вэнты рэпитетэс, пиладсанын Поднавта мэнсаан. Икела увас кэртые щи мурта мэстэс: ай упайдн нонтэлты мэнсаан сэх ликумл-ки - ващладн - тэдан вэн картан лытуул; пушкан хот эвэлт юхтланан - хиртэл васы ил шэшемалднан; күрэнвой па ёша павтыйлсанын. Мулты арат консерва хушап кавартлэйт.

Имел пойксэлдэ и од мэр Поднавайт вэлты. Төвийн Сережа пухиел сэма

питэс. Муй кэншты па мүүв мэнты? Сем пүншум тэхэн тумпи хута лутан вэлүүсэ?

Альбина Матвеевна мосты щосн Лидия Ивановна Бурлаковайн шивалдэс, совета рэпитеты вохсы: яц од мэр бухгалтера вэс, хув мэр арсыр непекэт лэштэты нөнца рэпитетэс.

Муй арат пил ияха хэншалтэс, ай няврэмт сэма питум непек мэс, паспортэ, военкомат суртэйт - иса дүв ёшалн вэсэйт. Ин вэнты пиресты непек ёсэлты избирательной комиссия кэшэй вэл-щит вэн ух сащэн вэр. Поднавайт тумпи Паштара, Тукъякана, Ваньшавта яхтэ мосл: ерт-вот ат вэл - щиты щи мэнд.

Муй рэпата, муй вэр Альбина Матве-

Ромашко, Л.И. Бурлакова, В.Ф. Величко, В.Г. Фечера, Ю.А. Семкин, В.И. Бессонов, Е.В. Лоскутов, Л.И. Калашников - кашаан исполнком кэшэй, мир ешлэйт отчет вэрэс. Женсовет, товарищеской суд тэхэт рэпитетэйт.

Хэрэгжүүлэх рэпитетэв, щадта па няхяна-юнтайца рүтэштэты хошсүүв. Каш вэрты хотевн рэпитетум имие А.Г. Тулубасова иши ёрэл-нумсал тэлантээн рэпетайда пунман вэс. Муй арат хуят дольдүүв сувын арие ариты муй якты. Вэн ариты-якты хэрэта Сүмтэвоща, Нуви санхум воша, Ёмвоша яхсүүв.

Ин еша нумас шэх, па хуты вэрты, йилуп йис нэпэлт, пасыр лутат нух питман вэлдэйт: мулты вэр дэштэты елпийн иныцмэлэй - муйтына хойд.

Кашаан вэлүүсийн елды нэмэстэй мосл, ма ёнкиел пойкщуптэй ёрн вэлүүсем түнэ щи мэнд».

Альбина Матвеевна рэтладн сэма питум хэтлад пэты сэм хэры эвэлт мэнты ям ясайнан китла, нётусы лүвела вэртал пэты вэн пэмэшига луплэйт: ас пухдал, хилдэлд пэты сэмэл па хот овл иса пелки вэл. Ешак тынэн нөнце: пильден, пухиен, хилнэндэн пила амтаяа елды вэлдэ!

Нина ШАБАРШИНА

евна мирэл пэты иса сэмэнэ, тэса вэрэл: ён вантэл, рүтэштэты хэйт муй емэнхэтл. Дүвэлаа рэпитеты иса өмэш вэс.

«Югра лылнуутэты» эхтэйн иши ар сурт мирэл пэты лэштэйт.

Альбина Матвеевна путартайл: «Колхозэт вэлум пурайн мир тарма рэпитетэйт, щи пурайн пасыр вэлүүсэй вэс. Кэшайт иши ёрдал ён шалитсэйт, лув так нумасдаан вер елды щи мэнэс.

Иса нэмман тайдалуй веңккат ёхдүүв: А.А. Петров, И.Ф. Пермяков, А.Н.

Хурамаң пурмäсдалн лылдäл вэл

Югра мүвн 55 ол вэл па рэпиттäл хурамаң пурмäсät ёнтты хানты не Мария Григорьевна Эккерт. Лүв Молтан вэн рэт дэр эвэлт вэл. Тämäš hännexə мухты мäнты па шäшты ѹн вेरитдан.

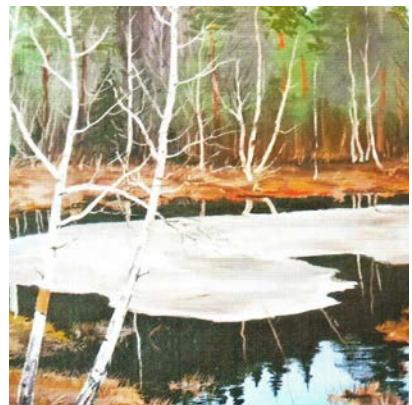
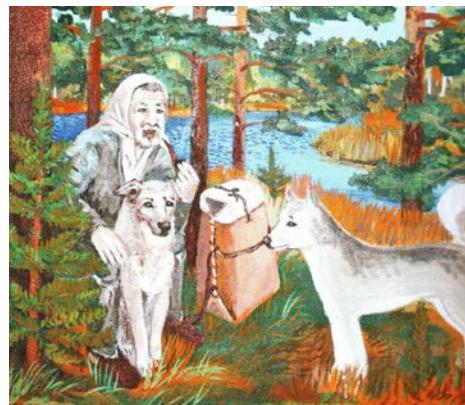
Мария Григорьевна Ваньщавт көртän сёма питäс, тэп ай пурайн äнкилы-ашилы хäшäс. Яйдал, ай эвие па апшиел пила Нялино кёрта тäссыйт. Лүв äшкола юпийн Ёмвоши педучилище етшуптäс. Ар ол ай няврэмтä давалты па хäтл мäр тäйтых хотн рэпиттäс. 1994-мит одн «Шоврие» пүншум тäхия питäс. Щäта ай эвиеет па пухиет шуши мир вэлупсыя па хäнты па вухаль яснäта вэнлтäсыйт. Щит «Ёлочка» садикн Ас-угорский институтн рэпитты ёхн версы. Мосд лупты, Мария иса нумäс тäйс рэт яснäн пуртäртты па йис ширн пурмäсät ёнтты. Тäта рэпитты питмал юпийн шуши мир вэлупсыя сämäldn мёт талты питсы. Ясäң вэнлтумалн А. Сенгепов, Е. Немысова, С. Кононова єслум киникайт хүват лүнтäс. Щиты айкемн рэт яснäл вэйтты питсäлдэ. Щи одätn А.И. Герцен институтн вэнлтвыдäс. Тäта лүв арсырувас мир вэртäуша павтäс. Щит етшуптумал юпийн, лүв развития образования институтн рэпитты питäс.

И вэн вер па, щит хэн М. Эккерт хурамаң па

сия, Канада, Сербия, Черногория, Франция мүвтэн вэлдäл. Мария Григорьевна тäm ванэн округ кёща ёх пила Страсбург вэн воша янхäс, щäта иши арсыр пурмäсät алюпсыйн ванлтäс. Тämäš ям па тэс ёши хäнты ими Мария Григорьевна пила нын газета хүват вэтäна йисты.

Мария Григорьевна, мүн, «Хäнты ясäң» газетайн рэпитты хуятт па ар пелäк нäц рэт Ѽхлдäн ям вüща ясäң китлүв. Тэс юлпи па хäншäң пурмäслан мирн ат вантлыйт па эмäшлыйт. Хүв йис па хүв нэпäт! Раиса РЕШЕТНИКОВА

Рэт мүвлд хураса́т хура́т ханшлалдэ

**Тэндэл Ёмвоши вэлдум «Человек рисующий»
нэмуп вэндтупсыя Угут эвэлт хурат ханшты
не Любовь Егоровна Горячевских юхтылдэс.**

Ольпэн хуратлдв 1990-мит одатын вертын питэс, щитэти Увас мүвев па шуши ёхлдв хураса́т ханшлалдэ. Лдв хурлал эвэлт ин вэнты Угутн, Сэрханд, Пыть-Ях, Нefteюганск па Ёмвоши хуши ванлтупсэт вэсэйт, итэх утлал Угут, Губкинской па Пыть-Ях музеятын шавиман вэлдлэйт. Вэндтупсыйн Любовь Егоровнат амитын лдв однадан лупас: «Идатн Санкт-Петербург, Москва муй Свердловск воша китты вүтэйшийлсюом, лэдн щата непекэн хурат ханшты нэца ат йисум. Няврэмдам щи пурайн айт вэсэйт, щит пэтын щив мэнтын янкащацсум. Угут кэртэв па кэртэйт, вошэйт эвэлт хув тэхийн вэл, мүн муртажа хулт пэлдя янхты вохантлыов. Щит пэтын шенк амэцсум, хэн тыв

бохсыюм. Тэта ям хуятайт пила вэтэндэй йисум па арсыр йилдуп вэрэйт уша паватсум».

Любовь Горячевских ханшты семьяйн сэмэс, лдв ашцел Егор Наумович Усанов вэс, ёнкел Анна Фёдоровна Лянтина. Лыв Демьянка юханэн вэсэйт па Любовь Егоровна щата сэма питэс. Лувела хэт од вэс, хэн ашцел пүпияйис, упел па ашцел пила ёнкелн сэмэлтсү.

—Ашцем Вэн юхан эвэлт вэс, ма рэт мүвэс — щит таша́н Демьянка юхан, хута мурта арсыр хүлд вэс. Анкаңсэм па ашцасэм пила мүн дор хонханэн тэл кэртэн вэсүв. Мёт однадан, хэн вэнтан вышка шивалдэсум, нэмэссум, щит мүйсэр кэрэш хэлд юх? Хэн щи утхуши нуви түтэйт вүтэйшийлсыйт, вेरа пакныйлсум.

Мэнэма веткем од вэс, хэн кэртэвн тухлэн хопдатайт. Щимэш ут сырь семн иса ён вантсэм.

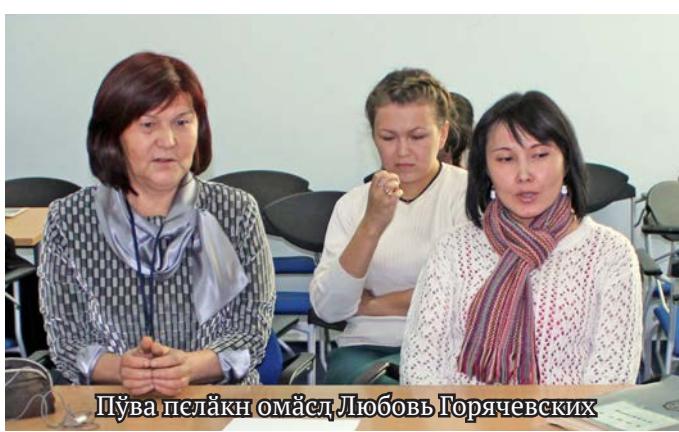
Шэлдасын пүнэндэй милдтн па пүнэн соopekn хэ ёх ид вухалсайт, лыв хэннэхэ хураспия ён вантассайт, пакансум па лыв эвэлтэда хулт хэнэмэссум. Тэмиты мёт однадан нүм мүвмир пила щи вэйтантсум.

Веитит классын вэндтыйлмэмн нумэс веरсум: нивд класс етшуптэлум па юлсаты хунтэлум. Ма нумсай эвие, мэнэма елдлы вэндтыйдты мосд. Вантэ, щи пурайн ёнкемн ед мэнты ён ёсалсюом. Ашкола етшуптумэ пурайн экзаменайт мэссум, имухты түтэн өхэлдэ омэссум па Владимир воша мэнсум. Веит од щата сухум верты хотн рэпитсум. Күш щи мүв хурама́н, яблоня па виш-

ня юхайт сэумлайт, ишипа сэмсэн нёрмэц мүвэма юхи мэнты тадсыюм. Ёнкем щи пурайн кимит пүш икия мэнэс па Угут воши вэс, ма 1984-мит одн иши щив касалсум. Щата ики веरсум па кэт няврэм тайсум, интум лын вэнчэн.

И пүш икем сэма питум хэтэлдн лувела мойлупсы лэттия вухиса ён тайсум. Вантэ, щи пурайн няврэм пила юдн омэссум па ён рэпитсум. И непекн хурама́н хуршивалдэсум па щимэш одьпэнхурханштынумэс веरсум. Вэн хур тывас, өхэйт мойлупсы юкана лувела щи мойлдасем. Щи вүш эвэлт нэдам хурат вертынитсум, интумитэх утлам нумсай киникяятн ёсалсайт па щата ма нэмэс нух ханшман вэл.

Реноальда
ОЛЬЗИНА

Пүва пеләкн омэсл Любовь Горячевских

Кäсупсэт па кертал олднан лупаc

**Сәрханл районан Русскинскай кертаң
йилуп кәща хә Александар Сытов пида
вәйтантыйлсум па путартсум, хуты там юхи
хашум олдтн лыв хушела хайнхехуяттат вәлдат.**

**- Александр Влади-
мирович, муй ширн па
хен наң Русскинскай
администрация хот
кәща йисан?**

- Лыпәт хойты тылдыш нивәлдит хәтәлн тата кертаң кәща пирисупсы вәс. Русскинскай па дүв дәпәлн вәлты хайнхехуяттат араттелн ёшпос пунсат, ләдн матам кертаң кәща ат йисум. Щи вүш эвәлт там тахийн щи рәпиттүм. Сыры олдтн иши там администрация хот кәща ләңкәрхәя вәсум па шуши хуяттат нұша верәт яма вәйтлүм. Лыв мәнәм тыв пирисат, ма па Русскинскай кертаң ёх вәлупсы шират веритты кемән ямашәк дәштәлүм.

**Тамаңшуши мирәт
лыв күтөлн куләшты
кäсупсэт, алпа, нын Рус-
скинскай кертаң хуши
олдң пүш вәрсыйт?**

- Кашан ол мәр ай кертылдшюхи хашум хәтләтн мүн кертең «Вой-хүл велпәсләти па вүлден ёх» емәңхәтләт мәндәт. Щи пурайн вера ар хәнты вәнт керталад эвәлт тыв юхатләт па вүлден өхләтн лыв күтөлн кәсләт. Ай кер тылдыш 2013-мит одн щимаш кäсупсэт 41-мит пүш вәрсыйт. Щи емәңхәтләт мәнты пурайн тыв юхатты хәнтылүв иши ѡрдал-щомдал лыв күтөлн мир ешалт ванлтәләт па куләшләт. Тәп щит пәта мүн Ёмвош округев кәща ёхлүв нумас вәрсәт: там ол вүш эвәлт па елды иса Русскинскай кертаң айлат ёх куләшты кäсупсэт дәштәттә. Тамаң кәсты шир шуши мирәт пәта - щит хәнты ёхлүв культура па вәлупсы шир елды тайты хурас. Там йиснши олднан нәмәстү ки ән питлүв, щит иса арсыр кäсупсэт, мәта утат

увас ёх сырыя тайсат, юрәмәты веритлүв. Щит пәта тәмиты кәсты вәр шенк мосл.

**- Александр Влади-
мирович, муйсар тәхет
эвәлт айлат хәнты ёх
тыв кәсты юхатсат?**

- Округев тамаңшлуватн куләшты кäсупсы тата, Русскинскай кертең, немасыя вәрсүв, вантә, ар пеләк хәнты мир мүн вәнт кертлүвн вәл па лыведа там пурайн кеншактыв ияха юхатты. Щи тумпийн мүн «Югра-МегаСпорт» па арсыр тәхет сайт хуши Интернет хүватайкедат китсүв, хуты Сәрханл районан Русскинскай кертаң «Нюл тахди» немуп кäсупсэт айлат ёхлүв күтн мәнты питләт. Щит пәта тамхәтл округев арсыр районат эвәлт ёкташум айлат ёх хәнтыт эвәлт лыв күтөлн ѡрдал-щомдал мира ванлтәләт.

**- Тамхәтл нын Рус-
скинскай кертаң хуши
муй арат хайнхехә вәл?**

- Русскинскай па вән кертаңтн вәлты хәнтыт пила араттелн 1862 хайнхехәттәйлүв, лыв күтөл эвәлт щурәскем хәнты. Щи хайнхехуятлүв иса вәнт кертаң хуши рәт ширн мүштүтум мүвлалн вәлдат, вой-хүл велпәсләдат па юкан вүлдидал лавалләт. Тыв тәп пурапурайн ўшколая няврәмләд вантты яңхәт, дәстүттәт муйт дапка эвәлт дәтләт па пәльница хота мәшләд артадаты дүнәмийләт. Русскинскай кертең - щит хәнты кәртые. Щит пәта вәнт эвәлт тыв юхтылтты хәнтылүв кертаң рүтүштәт хотн рәпитеттә ёхлүвн сәмәнә тайлыйт. Лыв эвәлтәда арсыр моньш, йис путар муй сыр-сыр арат нух хайншлыйт па ёхат щиттат

емәңхәтләт пурайн ияха ёкташум хайнхехуяттат ешалт моньшлайт муй арилдайт.

**- Нын кертаң хуши
па муй ширн хуяттат
вәлты хотатн мәльгйт?**

- Кашан тахийн Россия луватн вәлты хот мүштүтти вера лаварт. Мүн хущева шуши мирәт пәта щимаш вәр еша кеншака йис. Там йисн, вантә, хәнтыт субсидия ширн лыведа хот дәттү шир тайләт. Ма нәмәстемән, рәхл лупты щи вәр олднан, хуты Русскинскай кертең 20 арсыр мир вәл па мүн күтөвән иса яма па вешката вәлдүв. Сырсыр емәңхәтләт иса ияха дәштәлүв па постайлүв. Хән

па хәнты емәңхәтләт муй кäсупсэттәт мәндәт, лыв кертаң хайнхехуятлүв вән амәт тәләт. Ин тата йилуп ар йитпи кев хот омәсды. Щи ута ешавәл катрая ювүм хотат эвәлт кертаң ёхлүв семьяйдал пила касалты питләт. Ма ширемән, кашан вәр арталуман тайты мосл, щи пурайн вәлты па путартты хуяттат пила кеншак. Хән хайнхехә наң эвәлтән нәтүпсы вохал, лүведа нәттү мосл. Щи пурайн наңена ям па лүведа иши шенк ям!

Владимир ЕНОВ

Хураты: А.В. Сытов; хәнты айлат хәйнан катләсйлтү вүтшаснан.

Олён хэнты мир учёный хэ

Мэнүм ол вудац хэнты мир учёный хэ Николай Иванович Терёшкин 100 од сёма питум хэтд постэты пята Санкт-Петербург вош эвэлт ёмвоша Сергей Николаевич пухл па Николай хилэл юхтыйдсэн.

Ванхэтдуптылдэш 23-мити Югра мүв го сударственной библиотека хушца «Олён хэнты мир учёный хэ Н.И. Терёшкин» ванлтупсы па мойн кätнäни пила вэйтантупсы мэнäс.

«**Николай Иванович Терёшкин – хэнты мир этнолингвопедагогической научной аши», – щиты**

лупас тэм ванлтупсы дэштэй хэнты учёный ими Евдокия Нёмысова. Дүв яма нэмдэлэ, хутыса Н.И. Терёшкин ванкүтлэ вэнлтум айдат ёх эвэлт нётупсы вохэс. Евдокия Андреевна 1969-мит одн хэншум пищма лүнгтэс: «Дусенька, Микуль, мэнсема нын такдана шэнк даварт, мэнсема нын эвэлтана нётупсы

Сергей Терёшкин па Раиса Решетникова

Ёмвоши Н.И. Терёшкин сёма питум хэтд вүш эвэлт 100 од постэсы

мосл». Щит пяты Евдо-кия Андреевна Н.И. Терёшкин научной ашия алышалдэ.

Елды дүв лупас:

– 1952-мит одн Увас мирайт яснёт олён хэнтэй мэнүм мирхот пурайн Н.И. Терёшкин лупас, вэнлтыйдты киникайт хэнты нял диалектэн есалты мосл, щит шурышкарской, касум, сэрханл па вааховской ясэн. Ши пурайн Ас хэнты ясэн хэншы.

Елды дүв «**Николай Иванович Терёшкин – основоположник этнолингвопедагогической школы Югорской земли**» нэмпи вельщи ёстум киника аляс.

Хув мэр хэнты ради-
вайн рэпитты ими Евдокия Вожакова щиты Н.И. Терёшкин олён хэнтэй лупас:

– **Ма Увас мирайт институту вэнлтыйдмэм Н.И. Терёшкин пила даватайцай ийсум. Дүв ром, так нумсэн хуят вэс. Дүв мүн айдат ёх пила иса путартас па мүнчев вэнлтэс, юхи яхты пурайн рэтдүв эвэлт йисс путрат, моньшт, арат непека хэншты. Ма тэм пурал вэнты щи олён хэнтэй яма нэмдем, кашэн хэтд**

мулты хэншлум, ин вэлупсем олён хэнтэй непек лэштэлум, нэмэслум, ешавэл киникаем ётл.

Мойн хэ Сергей Терёшкин Увас мүвев па вэйтантупсыя юхтум хэннхэхэйта эмэш вүща ясэн ястас:

– **Вүща вэла, Увас мүв, ашем-анкэм сорни мүв!**

Сергей Николаевич Югора мүвеви хэс од ён вэс. Дүв лупас, юхи хэнтэй олён хэнтэй ясэн хэншы. Елды дүв «**Николай Иванович Терёшкин – основоположник этнолингвопедагогической школы Югорской земли**» нэмпи вельщи ёстум киника аляс.

Тэм вэйтантупсыйн дүв ашел олён хэнтэй эмэш айкелдэл тэс. Ма нэмэслум, мүн газетаев лүнгтэй ёха иши эмэш питлщи олён хэншы.

Николай Иванович хэншум непек щирн дүв Вершина кэртэн Назымской ай вош Самаровской районэн сёма питас. Айтедн вэнлтыйдты вэр пэлы сэмэн вэс. Күрн Тэпэлд воша мэнäс, дэлн педтехникумэн вэнлтыйдты.

Сергей путартас, муй щирн ашел Таисия Дмитриевна ёнкел пила вэйтантуйдсэн. Дын ияха Ёмвош педучилишайн вэнлтыйдсэн: Николай вэн курсэн, Таисия – вельщи Болчары кэрт эвэлт вэнлтыйдты юхтэс. Ёнкел хэнты Бабкинэт рэт эвэлт вэл. Дүв Матрёна Панкратьевна Вахрушева пила вэнлтыйдас. Педучилишайн Николай мёт яма вэнлтыйдты айдат хэя вэс, дүв ванкүтлэ ишаксы. Педучилище етшуптаты юпийн дын ёшшэн кэтна мэнäс: Николай Полнават кэртэн ёшкола кэшная паватсы, Таисия па хэнты кэртэн рэпитты питас. Щата икия мэнäс, Кулаевская йис. Дүв иши ёшколайн пушхиет хэнты ясэнца вэнлтэс.

Тәп ям арат ол мәнүм юпийн Николай па Таисия йилда вэйтантсәнән. Щи пурайн Таисия икилә хәщәс, пилдәл ӓнтәма йис. Сергей мүңева Николай Иванович хур аляс, щата хәншман: «Тасенъке». Николай щи пурайн Ленинград воши рәпиттәс, рәпатайл хуват округе ва юхтыләс па тата Таисия пила вэйтантсәнән па сәмдан ияха хойсәнән. Николай Таисия Ленинград воша тәслә, щата ияха хәншаньшәнән. Щälta Сергей пухән сема питтәс, лўв ищи шуши ясән ләрамтты учёноя йис.

Таисия Дмитриевна иса пурайн Николай Ивановича нёттәс. Тäm ванән Сергей юлн уроктә тәтә оләнән ай киника вэйттәс, юхи хәщум лопаңн хәншман: «Уроктә тәтә оләнән няврәмт вэнлтәтне не Т.Д. Кугаевская хәншәс». Шадъ, тәнәял 94 ода ювмалн Таисия Дмитриевна ӓнтәма йис. Тәп ол шәп икел сот таъл постәты хәтл па 95 ол сема питум хәтләл вәнты ан вәс.

Үвәс мирәт институтн вэнлтыйлмалн Николай Иванович немәштүтн вәйтәнән хә Вольфганг Штейници пила вәтәна яис, щит пәтәя яма немәштүтн ясән тайс. Щирн Вулдән Отечественной ладъ пурайн ӓнтә ӓл разведчика вәс, разведчикат көшәя павәтсы. Лўв Ленинградской фронтан ладясәс. Нарва вош пүңдән Николай Иванович күрәл мәшмәлтсы, имухты леккар хота тәсә па елды юхи китсы. Щи пурайн лўв айлат лейтенанта вәс. Күрл эвәлт карты щүк пуләт вэлупсәл мәр айлтыева нух етсәт, щит пәтәя Николай Иванович вәра мәшиттәс. Даль пурайн хонхса талты питтәс, тәп немәлт пурайн сот грамм күтрән йинк ѿн яңышидәс. Ар мевл пост тайс, итәх утләл худл пәлдә тәсыйт.

Падьюпийн Николай Иванович аспирантурайн вэнлтыйләс,

щи юпийн 34 ол мәр арсыр яснәт ләрамтты институттан рәпиттәс. 1980-мит оләтн институт йилуп тәхия касалты пурайн итәх хәншум непекләт вәтшәсыйт.

1959-мит олн Николай Иванович «Букварь» непек, елды арсыр вэнлтыйлтны непекәт ёсләс. 1964-1966-мит оләтн «Финно-угорские и самодийские языки» киника пәтә «Ханты-есләс» непекхәншәс. 1974-мит олн «Основы финно-угорского языкоznания» оләнмит том дәшттәттә нёттәс.

Вэлупсәл мәр финно-угорской учёныйт пила инумәсн рәпиттәс, хув мәр В. Штейница хәнты пүтрапт рүш ясән тулмаشتәттә нёттәс.

Наука щирн рәпиттмал па айлат ёх вэнлтумал пәтә Академия наук па просвещение министерства эвәлт ар ишакты непекатн мийляс.

Николай Иванович пенсияя тәп 1984-мит олн мәнәс, 1986-мит олн ӓнтәма йис.

Тäm ванән юлн Сергей тетрадь непек вэйттәс, щата 1951-1959-мит оләтнашләхәншумхәнты пүтрапт вәлләт, итәх утят рүш ясән тулмаشتәслә.

Сергей Николаевич эвәлт уша йис, тäm ванән арсыр яснәт ләрамтты институт ёхн иса Н.И. Терёшкинн хәншум непекәт нәмасыя сайт хуша пунлыйт па кашән хуята щиттәт лўнгатты вәритәл.

Вэйтантупсия юхтуум хуята Сергей Николаевич па лўв Николай пухл оләнән әмәштүтн уша вәртә вәс. С.Н. Терёшкин ищи саамской ясән ләрамтман учёноя йис, хув мәр Увәс мирәт институтн Уральской яснәт кафедрайн рәпитт. Николай пухл телережиссёр, ар суват пәлдә сәмән айлат хә.

Па хәтлән 24-митн мойн катнан «Торум Маа» музея яңхәнән, щата лын Тэрум Ашия пойкшәсән. Щälta вәна пелка ювум ёх

Николай Иванович Терёшкин

Николай Иванович Терёшкин дәхәсләд пила
Ленинград вошн

Сергей Терёшкин ѣңкел пила күтлупн омәсләнән

пила вэйтантыйлдән. Тäm вэйтантупсия «Югра лылнултты» оса тәхихи кәща дәнкәр не Людмила Алфёрова, округ дума шуши мирәт Ассамблея кәща Еремей Айпин юхтыйлдән. Людмила Александровна лынана ар хошум ясән лупас па мойлупсы мойләс. Еремей Данилович нәмәлмәс, муй щирн

Н.И. Терёшкин пила вэйтантыйлдәс. Лўв Николай Иванович ай пурал оләнән «Зимовье в кедровнике» пүтрапт хәншәс, ешавәл щи непек йилпа ёсләлдә.

Санкт-Петербург вошн Н.И. Терёшкин сот ол постуман ищи кät вән научной мирхот вәс.

Людмила СПИРЯКОВА

Хурат хэншэл па пурмэсэйт

Ар од Игорь Потпот пида вэтайца вэлдумн, тэп вэлупсэд ушайна иса ён вэсэм. Щит пайты лүнэн, хэн Нуви сэнхум воши вэйтантыйлсумн, лув пилада щи олднэн путартсумн.

— Ма Нешкан немуп кэртэн Чукотской районэн сэма питсум. Ащэм ёнтэма йис, хэн мянема хэт од вэс. Аңкем пүпия йис, хэн олднэмит курсэн Ленинград воши вэнлтыйлсум. Интум рэтдам эвэлт Чукоткайн тэп имаим хэшэс, 2002-мит одн лув тыв мойлэты юхтыдас, хэнты мув лүвела сэма рахас.

— Хэнты ширн опрэш нэмэн муй ширн сашл?

— Потпот — щит «пүва пелка». Ащэм Кайэттувье нэм тайс, щит Ай кэтиов. Мүн хущева хэн хэннхэх ампэн өхлн мэнл, лув нэлам амплалаа ўвайд: пүва пелка, ям пелка мяннатн, муй доляян. Алла, ащэм ванкулды «пүва пелка» ясэнэн лупилас, щит пайты мирн Пүва пелка нэмн пунсы. Нэм непек вүты пурайн опрэш нэм юкана щитл щив хэншсы. Щиты мүн Потпота йисүв.

Советской дац вэлдум пурайн Чукоткайн ар мир вэс. Хэн пасырдаш питас, ар хуят рэпата таклы хэшэс, щит пайты лыв Чукотка эвэлт па мувьата касалдас. 1996-мит одн хэдумъянкем щурас хуят шалдасы ед мэнсэйт. Хуй-

тат округ хуши хэшэс, итэх ёх вух ёша паватты пайты ай кэртэлтэвэлтрайонной кэртэта касалдас, райцентрэти вэлдум мир Анадыря вэлты мэнсэйт. Итэх кэртэти мирн иса хэйсийт, ипш Интернет щимэш тэхэгт вантсум. 2002-мит одн рэт мувьема янхмем пурайн иши щи вер шиваалдасум. Мүн хущева Катрыкино кэрт вэл, сырь щаты пэльница, турэх мэшлек щитты хот, погранзастава па ар мир вэс. Щи пурайн хэннхэхэйта вэлты хот ён тэрмэс, и йитэн хотятн нял-хэт хуят вэсэйт. Хэн Советской Союз худас, ар

эвэлттэп ветхуяа хуят хэшэс. Мосан, пэльница па тубдиспансер хулна рэпитланэн. Интум щи кэртэн ар хотят ляп тэхэртман вэлдэйт. Вантэ, щаты иса нэмхуят ён вэл, хэдум йитэн хотятн тэп и хуят вэл.

2013-мит одн Ас потты тылдэш хэдмит хэтайн Касум воши Игорь Потпот хэншум хурат эвэлт ванлтупсы пүншийлсэй. Щитын одюопи хэншум хэннхэхэх хурат па вэнт-авайт хурасэйт вэлдэйт.

Щит тумпивой лув эвэлт верум пурмэсэлдээ мира ванлтасэлэ. Ар пүш И. Потпот хурат па пурмэсэйт Нуви сэнхум районэн, Ёмвоши па мувтэл ванлтупсэтийн вэсэйт, итэх утгал Америкая па Швейцарияя тэсийт. Дэлн аршак хуят лув итээдэх хур па пурмэс верты ат хошсэйт, тэм тэлэн Касум няярвэйт щи вернэна вэнлтэты питас.

хуят Катрыкино эвэлт па кэртэта, мувьата касалдас. Тэм йисин щаты мувьат вэнльльты пушканан ёх

— Чукотка мувьишиши мирят муй верман вэлдэйт?

— Лыв хүд велпэслэдэйт, вүлдэти ташт тэйдэйт па щорасн морж, нерпа, кит немуп войт вэлдэйт. Мэт вэнвойт велдяты пурайн кэртэти хуши Кит немуп емэнхэйтдээ верантайлы, щаты мир пори вердэйт, арилдэйт па яклдэйт, дэлдэтияньшдэйт па вой нюхи хэннхэхэйта ара ортдэйт.

— Найнаролхэнты мувьишиши вэлдэйт па яма вэлэн, ай ёх күтн муртэн хуягт рэт ясэнэн путартты хошл. Чукчайт хуши ишиты муй аршак эви-пух лыв яснел вэлдэйт?

— Арэл пеллэх хуят рэт ясэн ён вэлдэйт. Вантэ, щалдасы кат эви ким

советской дац вэлдум вүш эвэлт ар няярвэм интернатын иса рүш ясэнэн путартсэйт. Хэн мянема вет-хэт од вэс, турэх мэшлек щитты хота китсыюм. Щаты худыева рүш ясэнэн путартсэйт, интернаты ишиты вэс, щит пайты рэт яснэм юрэмсэс. Тэпитэх яснэйт нэмлэлдам: ил омса, нух вердэты, тыв түве па па утэт. Хэнты ясэнэн иши араткем вэлдум: нялы мия, кеши, тыв юва, сора па па утэт. Нын ясненэн мулты лупты пайты мет сырь мосты яснэйт нэмлэлдэлум, ёхат путэр луплум. Рэт яснэм вэрем ишиты вэл.

— Най имен Римма Михайловна Потпот — Касум хэнты нэ. Мэт олднэн хута лув пилада вэйтантыйлсэн?

— Нивд класс сэма питум кэртэмн ишшуптасум, 9-10-мит класснэнэн Лаврентий немуп районной кэртэн вэнлтыйлсум. Щи юнийн 1982-мит одн А.И. Герцен немуп хотын вэнлтыйлты пайты Ленинграда мэнсум. Шенк «Аврора» немуп түтэн хоп шиваалдасы лэнхасум па щив юхатмем хэтайн имухты щит вантты күрн шэшсум.

Имем пила тэмиты вэйтантыйлсум. Хэдмит од вэнлтыймэм пурайн ипш иши шумайн дольман ким вантсум. Хот ова түтэн өхл юхтас, щалдасы кат эви ким

ВЭЯТН ЩИ ОЛДНЭН

Чукотской автономной округ хуши тэм йисин 51-кем щурас хуят вэл, 1989-мит одн щаты 164-кем щурас хэннхэх вэс. Шуши мирят эвэлт щаты чукчайт, эскимосайт, чуванцайт, юкагирайт, корякайт па эвенайт вэлдэйт, округ мир эвэлт щит хэскем процент. Хуваншак щи мув эвэлт чукча хэ Игорь Потпот Касума каслдас. Лув хурат хэншты па пурмэсэйт верты хэя вэл па округевн ар хуягын яма вэлэн. Ай тэхэгт потты тылдэшн Игорь «Человек рисующий» немуп вэнлтупсия Ёмвоша юхтыдас, хэнокругев эвэлт хурат хэншты хуягыт вэтща ёктайшийлсэйт. Тэлдасы юхи юхтас па Ас потты тылдэшн Касум воши музейн лув хурдал па пурмэсэлдээ эвэлт ванлтупсы версы, щи ут интум Интернет хуши вантты шир вэл.

ВЄРЛ

етсацан. Ма ил наварсум па лынана вэлты хот вэнты пурмасат тэты нётсүм. Щиты лүүвэл уша версэм. Эхэт и тэл майнэс па 1985-мит одн яха майнсүмн. 1986-мит одн Олег пухэмн сэма питэс, хэт од мянум юпийн Катя эви тайсүмн.

Мэт сыры 1985-мит одн Касума юхтыйдсум, практика пурайн ўшколайн рәпитсум. Институт етшуптумәмн юпийн имисаң Чукоткая вәлты мәнсүмн. Хән перестройка питәс па мухәләя рәпата хотәт ләп тәхәрсыйт, давәрт щәта вәлты питәс па хотәң ёхлам пила Касума касалдтсүв. Ма нәмәслүм, рәт мүвәмн ям вәлты ки вәс, мүң ләлн интүм вәнты щәта вәсүв.

**—Игорь, алпа, сামенян
юхи таллыйн?**

— Па муй, шэнк юхи дәңхалум. Кашәң вет од юхи яңхты щир ки тайсум, дәлән көншәк вәс. Тыв юхатмәм юпийн мәт одәңян нивд од юлн ўн вәсум, интум 11 од юхи ўн яңхсум. Хотәң ёхлам пәты тәта щи вәлдлум. Пухем па эвәм тәм мүвн сунумсаң, нәмәслүм, щив касалты лын ўн кашашланын.

— Няврэмңэлан хута рэпитланын?

— Пүхөм мин пилемна юлн вәл. Лўй армия юпийн Нуви сানхум вошн шуши мират культура хотн рәпиттәс, аршак вух вўты паты щалсаты йира мәнәс па интум вухъң рәпата кәншад. Эвсем Ём-вошн хәнты па вухаль мирән театрән рәпиттл, юкан хот ўн тайд па худна общеҗитияйн вәл. Интум Ёмвош пүнәлн мёуб ләтты дәнхалум, дәлн щата эвсема хот омäсты. Касумн ма сättтема хот омäссум, щит паты Катяема иши хот омäсты тывал.

**Реональда
СУРЕЙСКАЯ**

Владимир Шесталов ар сувăт

Тата мосванаён Ёмвошн Центр искустввайт хот йитн ияха акташум хайнхечуят вухаль мир композитор Владимир Шесталов хайншум ар суват хэлдэнтсэт.

«Югра лылңуптаты» тәхі көшә хә Александр Новьюхов вухаль мир нарасләты хәннәхә

Ас-угорской театр ва

*Ас хালты тылдыш юхи хашум хайтлэтн Ём-
вошн вэлты Ас-угорской театр хайнхехуят
ийилуп ванлтупсы лэштэлдт. Ши алисупсы
«Монти Танья» нем тайл.*

Шәта спектакль пидар
рәпитетты режиссёр хә Тимур Салихов щытылупайл,
хуты тым ванлтупсы лёв. Танья нәмуп Ас хәнты вәрт хә одәңән вәртүл.

14-митийс пурайн, хэн

тāм мүвāн рүштэй муй па
мирят иса ёнтэмт вэсэйт,
тата ёрдук-щомаң Танья
вэрт ики вэлмал. Вэлты-
холты щирэлн лүв рэт
ёхдал па мирят эвэлт иса
шавиман таймал. Мосаң,
щит пята хэнтэти ин

одәңән тәмиты лупа:

— Владимир Шесталов вухалят күтн мөт олай композитор хә. Щит пәта тәньял олн Россия мүв Союз композиторат тәхия пириса. Щимаш вулаңвер пәта иши ар ширн яма па тәса нараслаты хошты мосл па сыр-сыр ар суват вәтща ширн мирайл пәта хәншты.

Арят хөлдүүтүм хүяйтад таамын Шесталов наараслагын вухаль па хэнтын мирчан ар суват түүнчирэна хөлдүүтүү веरитсээт.

**«Югра лылнуптäты»
айкел
Хäнты ясäна
тулмащtäс
Владимир ЕНОВ**

Ас-угорской театр ванлтупсы

тামхатл вэнта нэмда.

Мäта хäннëхэ кашки тайл, щит йилуп Ас-угорской театр вандтупсы Ас хäлты тылäш юхи хäшум хäтлдäнäн вант-ты вेरитäл.

АиФ Югра айкел Хәнты ясäңа тулмаشتас адимир НОСКИН

довия мүн вәрлыш, кимит
— лыпайт хойты тылашын
Удмуртия мүн.

Заявка непек тәнлуп
тылдаш одәнмит хәтд вүш
эвәлт 28-мит хәтд вәнты
<http://fuproekt.org> кит-
ты мосл. Ай кер тылдашн
уша паватты рахл, мәта
ёх тыв пирисы.

Там вёр Рику Савонен лэщтäс. Мосты ут иньщäсты дäнхадаты ки, там карты кел хўват иньщäсаты – 358503281420 муй па электронной пëшта хўват хэншаты **riki.savonen@venajaseura.com**

Хәнты ясäца тулмащтäс Ирина САМСОНОВА

Йилуп щирн хәншты вәр оләңän

«Хәнты ясанд» газета лүнәтты тынайң хуята! Ин тәм ванан йилуп щирн хәнты ясандан хәншты вәр нух вантсы па ученый ёх ләнхалат итәх йилуп пуквайт алфавитн хәншты. Мүн, общественной связят Департамент хуща рәпитеттә ёх, нын эвәлтәна иньщасты ләнхалув, йилуп хәншты па лүнәтты вәр нынана мәстәл муй ўнтә. Муй щирн интәм хәншлүв, муй щирн йилла хәншты мосл, ин тәм таблицайн вантаты па вәрум анкетайн нын кашашты утана пос вәраты. Тәм яснат мүн филологической наукайт доктор В.Н. Соловар хәншум киника эвәлт вүсүв, щит «Краткий орфографический словарь хантыйского языка (казымский диалект)», 2013-мит одн есәлдес.

Нын немлән па опрашнәмлән ал хәншалн. Мүнцева вантты мосл, йилуп хәншты па лүнәтты вәр хәнты мир пәты мәстәл муй ўнтә. Юхлы китум яснат похда ёкәтләйт па щи эвәлт уша йил хәншты вәр оләңän.

1. Нынана ушайң муй ўнтә йилла хәнты ясандан хәншты па лүнәтты вәр?

1. Ушайң, щи оләңän ма вәйтдем.
2. Хутты тәм оләңän хәлдясум.
3. Йантә, щи оләңän нәмәлт ён вәйтдүм.
4. Тәм оләңän нәмәлт лупты ён вәритдүм.

2. Нын нәмәстәнән, тәмәш йилуп алфавитн хәнты ясандан хәншты мосл муй ўнтә?

1. Мүнцева мосл.
2. Ён мосл.
3. Щи оләңän путәртты щир ён тайлдум.
4. Щи оләңän путәртты щир ён тайлдум.

Тәм непек www.khanty-yasang.ru сайт хуши лүнәтты па вүты рахл. Юхлы яснат нын интернет хүват китты вәритдәты: luima@ugracom.ru, щалтатәм факс хүват: 8(3467)33-17-52, телефон хүват путәртты: 8(3467)33-24-02. Щиты лупты щир ён тайләтәти ки, пәшта хүват пищмайн китәти: 628011, г. Ханты-Мансийск, ул. Комсомольская, д. 31, каб. 500.

Интәм хәншты яснат	Йилуп алфавит щирн
ара шохрумтыйлты	ара шохрәмтыйләтү
әлдийлты	әлъйәлтү
ләмәтдәтү	дәмәтләтү
пәннәмәтү	пәннәмәтү
тәпәң	төпәң
хәннатыйлты	хәннатыйләтү
хәлдийлты	хәлльийләтү
хевитү	хәвитү
юхтуптыйлты	йүхтәптыйләтү
кемн	кэмн
мень	мэн
вет	вэт
мевл пос	мәвәл пос
лявтыйлты	льавтыйләтү
лоңыщ	лоңыщ
өхтүйн	өхтүйән
ольмемәтү	ольмемәтү
питлуптыйлты	питләптыйләтү
пәрдәтдәтү	пәрдәтъялтү
яңышты	яңышты

Ан-сән – Посуда

Тынайң нявләмает! Тәмхәтд мүн вәнләтәти питлүв, хутыса хәнты щирн ан-сән нәмәт альшадыйт.

астанак – стакан

ан – миска

карты ан –

эмалированная миска

есум йинк пунты ан –

молочник

вүй пунты ан – масленка

саккар пунты ан –

сахарница

сүл пунты ан – солонка

шай ан - чашка

шай ан пүш - блюдце

шай пүт – чайник

юхан – деревянная чашка

карты хушап –

жестяная банка

кеван – бутылка

күршкә – кружка

лый – поварешка

нялыш – ложка

панка, хушап – банка

питән – бидон

пүт – котел

кев пүт – чугунный котел

кев картан – сковорода

юх лый –

деревянная поварешка

эмпи – ковш

Тәм яснат дәштәтас

Надежда НОВЫХОВА

Ханты ясанг
(Хантыйское слово)
№3 (3399), 7.02.2014

Соучредители
Дума, Правительство
Ханты-Мансийского
автономного округа – Югры

Издатель
Департамент общественных
связей Ханты-Мансийского
автономного округа – Югры

Редакция

Главный редактор –
Решетников Р.Г.

Телефон (3467)33-36-82

Заместитель главного
редактора – Вах Н.И.

Телефон (3467)33-24-02

Ответственный секретарь –
Новыюхова Н.В.

Телефон (3467)33-24-02

Адрес редакции и издателя:

628011, г.Ханты-Мансийск,
ул.Комсомольская, 31

тел./факс (3467)33-17-52

E-mail: luima@ugracom.ru

Газета размещена на сайте

www.khanty-yasang.ru

Отпечатано:

ОАО «Издательский дом
«Новости Югры» г. Ханты-
Мансийск, ул. Мира, 46.

Подписано в печать:

по графику 5.02.2014 г.
в 16.00.; фактически
5.02.2014 г. в 16.00.

Индексы 04393, 54393

Тираж 2210 экз. Заказ 1379.

Цена свободная

Газета зарегистрирована
Управлением Федеральной
службы по надзору в сфере
связи, информационных

технологий и массовых
коммуникаций по
Тюменской области,
ХМАО-Югре и ЯНАО.
Свидетельство о
регистрации ПИ №ТУ 72-
00796 от 23 января 2013г.
Мнение авторов
публикаций не
обязательно отражает
точку зрения
редакции.